

8. GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGI SZÍNHÁZI SZEMLE 2015¹

Sólyom-Nagy Fanni és Veszprémi Attila: Tíz előadás

1.

2015. november 9–15. között 8. alkalommal rendezték meg a Gyermek- és Ifjúsági Színházi Szemlét a Marczibányi Téri Művelődési Központban.

A pályázati felhívás szerint a szemlére olyan produkciókat vártak, melyek „korosztályi és műfaji kötöttségek nélkül, igényes, formanyelvi gazdagságot tükröző, utaztatható, kis technikai igényű, kamarakörülmények között is játszható produkciók”.

Idén 80 előadás nevezett, melyből a szemletanács (Szakall Judit drámapedagógus, rendező, Kaposi László drámapedagógus, rendező, Réczei Tamás rendező, Sándor L. István színházi szakíró) 14 előadást válogatott be, és további 36 előadást ajánlott köznevelési és közművelődési intézmények számára.

Az idei műsor mind korosztályi, mind műfaji szempontból sokszínű volt, hiszen beavató színházi előadás, tantermi, és színházi nevelési előadások mellett klasszikus bábszínházi előadások is szerepeltek a programban.

A szakmai zsűri tagjai voltak: Csizmadia Tibor rendező, a Színház- és Filmművészeti Egyetem IV. éves báb-rendező szak osztályvezető tanára, Láposi Terka, bábpedagógus, a

kamarakörülmények között is játszható

debreceni Vojtina Bábszínház művészeti vezetője, Stuber Andrea, színikritikus, a Spiritusonline gyermek- és ifjúsági színházi portál főszerkesztője, valamint Vasvári Csaba, színművész. Az előadásokat követő szakmai beszélgetéseket Sándor L. István vezette.

Bárka Színház: Odüsszeusz szemeteslapáton

Ajánlott életkor: 13+ középiskolásoknak

A szemle első napján láttott előadás eredetileg a francia Philippe Genty Társulat produkciója. Genty, az előadás rendezője, grafikus-képzőmű-

vészként indult bábművész, a francia színházi élet egyik jelentős alakja. Metaforikus

¹ Az első rész és a Szemle záró-rendezvényéről való beszámoló szerzője Sólyom-Nagy Fanni. A második rész Veszprémi Attila írása.

formanyelve ezen az előadáson is megmutatkozik, hiszen egyszerű, hétköznapi tárgyak válnak főszereplővé: Odüsszeusz szerepét egy dugóhúzó, katonáit bonbonok alakítják, hajója szemeteslapát.

Odüsszeusz utazása során megismerhetjük a legismeretesebb, legfontosabb kalandjait: ellátogathatunk a Lótuszzevők szigetére, találkozhatunk az orosz akcentussal beszélő, hordóként megjelenő Küklópszokkal, Kirkével, a lufiszírényekkel, Szküllával, Kharübdisszel, Kalüpszóval, Pallasz Athénéval, és végül Pénélopéhoz való hazatérését is láthatjuk.

A tárgyábokat megelevenítő színészek fáradhatatlan kitartással és sziporkázó humorral kötik le a nézőtér soraiban helyet foglaló gimnazisták figyelmét. A hangos nevetés is jelzi, hogy a szórakoztató előadás feldolgozása nem okoz gondot a külföldi diákoknak sem, mert az előadás rendelkezik egy szövegen felül álló nemzetközi nyelven is: a mozgás, hanghatások és vizualitás adta, kortól és nyelvtől független humorral. Igazi közönségdarab, szerethető és szellemes, mely Homérosz Odüsszeiáját megszelídíti és érthetővé, sőt élvezhetővé teszi a középiskolások (és bárki más) számára.

(Fordította: Molnár Zsófia. Szereplők: Szorcsik Kriszta, Marofka Máttyás, Jerger Balázs. Rendező: Philippe Genty és Mary Underwood. Játékmester: Simon T Rann. Asszisztens: Pogács Zsuzsa. Dramaturg/ Tolmács: Szaida Khaled-Abdo. Az előadás időtartama: 70 perc.)

Mentőcsónak Egység Füge Produkción: Újvilág

Ajánlott életkor: 16+ középiskolásoknak

A szemle második napján láthattuk Pass Andrea rendezését, a gimnazistáknak készült színházi nevelési előadást, melyhez a Káva Kulturális Műhelyből ismert Takács Gábor tart feldolgozó foglalkozást. A szakmai beszélgetésen kiderül az is, hogy a kényes témára

Hol a határa a barátságoknak,
a közösséghez tartozásnak?

való tekintettel ezen nem vehetnek részt felnőttek.

Az 1990-es években játszódó történet témája a rasszizmus, és az afelé vezető út. Hogyan talál barátokat egy idegen közegbe csöppenő kamasz? Milyen eszmékbe kapaszkodik, miben talál vigaszt az elvált szülők dühös-csalódott gyermeke? Mihez kezd a súlyos családi örökséggel? Hol a határa a barátságoknak, a közösséghez tartozásnak? Többek között ezekre a kérdésekre keresi a választ a rendkívül humoros és drámai előadás, jelzésértékű tárgyhasználatlaltal, és ízlésesen elhelyezett korreferenciákkal.

Kata, az igazi érzékeny, dacos kamasz, édesanyjával a sokatmondó Újvilág nevű lakótelep egyik paneljébe költözik.

Bár a lány eleinte igyekszik távolságot tartani szomszédaival, később mégis barátkozni kezd a két rasszista fiatallal, Áronnal és Robival. Prototipikus figurák (Áron művelt, politikai karriert tervező egyetemista, Robi pedig bomberdzsekis focidrukker), mégsem didaktikus és szájbarágós, hanem szellemesen, árnyaltan megformált karakterek.

Hamar kiderül, hogy a két fiú Kata édesanyja számára elfogadhatatlan, diszkriminatív nézeteket vall, de nem tudja megakadályozni, hogy az apjában csalódott dacos kamasz ne éppen ezekben a szélsőséges nézetekben találja meg a számára szükséges stabilitást a szülei által képviselt, laza szövétű liberalizmussal szemben. Miután kiderül, hogy apjának éveken át viszonya volt egy nővel, Kata számára a tolerancia, az apja által sokat emlegetett legfontosabb elv, a felelősségvállalás szöges ellentétévé válik. Kata kétségbeesésében új barátai által talál célpontot haragjának, és fordul a rasszizmus felé.

A történet következő fordulópontja, amikor csehovi pisztolyként előkerül egy költözésből hátramaradt kartondoboz, tele családi emlékekkel. Nem tudjuk meg, csak sejtjük, hogy mit rejt a doboz, majd végül a szülők árulják el a féltett családi „örökséget”, hogy ők is zsidó származásúak.

Ezután következik be az előre várható esemény, mikor Kata hirtelen szembetalálja magát a fiúk által hangoztatott elvek valóságával: Robi egy cigány származású fiatallal kerül összetűzésbe, aki életveszélyes sérülésekkel kórházba kerül. A bírósági tárgyalás gyorsan felmentéssel zárul. Azt, hogy Kata mit kezd a megszerzett tudással (szülei „örökségével”, és a bűncselekmény tárgyi bizonyítékával), nem derül ki, vélhetően a feldolgozó foglalkozás során a

diákok maguk dönthetik el, hogy Kata életvonalán mi lesz a következő állomás.

Az előadás a szemle egyik fődíját kapta „Az alkotók érzékeny problémafelvetéséért; az alaposan átgondolt, precíz és didaxis-kerülő írói-dramaturgi munkáért; a könyved térkezelésért; az ökonomikus, színesz-centrikus rendezésért és az öt szereplő lenyűgöző játékáért.”

(Játsszák: Sztarenki Dóra, Szamosi Zsófia, Kovács Lehel, Porogi Ádám, Hajduk Károly. Drámapedagógus: Takács Gábor. A rendező munkatársai: Sági Dalma, Tési Dóra. Író, rendező: Pass Andrea. Az előadás időtartama: 90 perc.)

József Attila Színház Oidipusz nyomozás

Ajánlott életkor: 14+ középiskolásoknak

Az előtérben várakozó diáksereg váratlanul egy kvízzjátékba csöppen: a beavató színházi előadást bemelegítő kérdésekkel vezeti fel nekünk az előadás moderátor-rendezője, Quintus Konrád, akinek legjobb szándéka ellenére is nehezen indul most a párbeszéd. Bár most csak egy-két diák vonható be a játékba, elmondása szerint a részt vevő csoportok általában együttműködőbbek. Ezúttal azonban a gyerekekkel való kapcsolatteremtés nehézkes, döcögős, melynek természetesen több oka is lehet: az új hely-

szín adta korlátozott lehetőségek, a vegyes közönség, a megfigyelő nézők és a diákok térben való összekeverése vagy a csoportok zárkózottsága. Valószínűleg ebben az is közrejátszott, hogy az előadás és beavatás szabályai nem tisztázták (sem a nézők, sem a diákok számára). Egyszerre két különböző igénynek kell megfelelnie a nézőnek: a beavató részekben felszabaddultságot, kommunikatív részvételt vár el a moderátor a diákoktól, ugyanakkor az előadás alatt, már csak a történet drámaisága és a komoly színészi játék miatt is, fegyelmezett, színházi viselkedést. A kettő, úgy tűnik, nem tud megvalósulni egyszerre.

A darabból való kilépések és az előadás között nagy a kontraszt: az előadás szövege (az új és modernebb fordítás ellenére is) eltávolítja a diákokat a megértéstől, hiszen – ahogy ez ki is derült – a gyerekek számára nehezen követhető a sűrű cselekmény. A szövegrészlet ismétlése, bár létrejön, láthatóan váratlanul érintette a társulatot, hiszen az előadás nem készült fel improvizációra. Nem rugalmas, pedig a tapasztalatok szerint a beavató előadásoknál erre is szükség lehet.

Megoldás lehet az előadás megszakítások nélkül való játszása (a feldolgozó kérdéseket az előadást követően felvetve), vagy a színészek statikusságának feloldása (hiányoltam, hogy a moderátoron kívül a többi színész nem, vagy csak korlátozottan vesz részt a gyerekekkel való interakcióban). Talán rávezető, a gyerekeket megmozgató feladatokkal a zártabb, gátlásosabb osztályokat is fel tudnák oldani, gördülékenyebbé tehetnék az egyébként egységes és átgondolt előadás feldolgozását.

A József Attila Színház elsődleges célkitűzése az, hogy a kötelezők feldolgozását megkönnyítse a diákok számára, ezért

Quintus Konrád, saját olvasmányélményéből kiindulva, az előadást azokon a pontokon állítja meg, ahol a fontosnak érezte az események „visszaolvasását”, „visszajátszását”.

A szemle záróeseményén az elismerő oklevél átadásakor a zsűri kiemelte, hogy hálás az előadás színházi pillanataiért, és a társulat gyermekek iránti kíváncsiságáért.

(Játsszák: Előd Álmos, Létay Dóra, Jászberényi Gábor, Resetár Dániel, Szilvási Dániel. Dramaturg: Balassa Eszter. Rendező: Quintus Konrád. Az előadás időtartama: 80 perc.)

Káva Kulturális Műhely: Üzlet

Ajánlott életkor: általános iskola 7–8. osztályos tanulóinak

A 7–8. osztályos diákoknak összeállított színházi nevelési előadás a pénz hatalmáról szól. Az előadás előtt Takács Gábor a gyerekekkel, és a térben elkülönítve helyet foglaló, megfigyelőként jelen lévő nézőkkel is tisztázza a szabályokat.

Dürrenmatt: *Az öreg hölgy látogatása* című drámáját felhasználva a társulat azt a kérdést járja körül, hogy milyen hatással

egyszerre két különböző igénynek kell megfelelnie a nézőnek

van ránk a pénz, mennyire befolyásolja emberi kapcsolatainkat.

Az előadás első részében, a karakterek viszonyának tisztázását követően a boltos unatkozó lánya vitát provokál, mellyel pillanatok alatt sikerül bevonni a résztvevőket. Észre sem vesszük (és ami a legfontosabb, a gyerekek sem!), és a színész-drámatanárok vezetésével létrejön három csoport, melyben a gyerekek becsatlakoznak a karakterek eszmefuttatásaiba. Segítő, irányító kérdésekkel indul el a beszélgetés („Milyenek találjátok a falut?”, „Csak pénzzel lehet jobbá tenni a falu lakóinak életét?”), majd a gyerekeknek pillanatképeket kell alkotniuk a karakterek érzelmi állapotára jellemző mozdulatok beállításával, vagy belső gondolataik „kihangosításával”.

A második részben Klára ajánlatát követően láthatjuk a főhőst, akin eluralkodik a félelem és a pánik, amiért a vevőit szép lassan „megvásárolja” bosszúéhes volt szerelme. A tragikus végkifejletet követően a történet nyitott kérdésekkel zárul: mit kezd a meggyilkolt férfi lánya a Klárától kapott pénzzel? Visszaadja? Elköltözik? Felújítja belőle az üzletet? A válaszadást ezúttal is a gyerekekre bízta a társulat, akiktől a legkülönbözőbb megoldásokat láthattuk.

Takács Gábor gyakorlottan vezeti a gyerekek figyelmét, akik aktívak, sőt, proaktívak, merészek, és az esetek nagy részében ösztönösen érzik az előadás és a feldolgozó részek határait: hogy mikor szabad megszólalni, mikor szól hozzájuk egy kérdés a „színpadról”, és mikor kell csendben figyelni. Így ők valóban részesei, alkotói az előadásnak, hiszen saját gondolataikat hallhatják vissza a közös csoportbeszélgetések alapján megszülető monológokban.

(Játsszák: Háda Fruzsina, Kardos János, Romankovics Edit, Takács Gábor. Író és dramaturg: Róbert Juli. Látványtervező: Kiss Gabriella. Kivitelező: Iszlai Zoltán. Szakmai konzulens: Gáspár Máté. Rendező: Sereglei András. Az előadás időtartama: 180 perc.)

Kerekasztal Színházi Nevelési Központ: Tükörváros

Ajánlott életkor: általános iskola 3–4. osztályosainak

A Tükörváros 3–4. osztályosoknak szóló mintegy háromórás játék. Másként nehéz is lenne műfajilag meghatározni, hiszen nem színházi előadáson unatkozunk, hanem önfeledten játszunk. A szabályokat itt is előre tisztazzák az előadók a nézőkkel, az előtérben várakozó gyerekek számára pedig már el is kezdődik a történet: a 8.c osztály tagjait játsszák.

Daledon király, Tükörváros uralkodója meghalt, és vele elvesztett a Napkő is. A gyerekek a Napkő utáni kutatásban vesznek részt. Miért hívják éppen Tükörvárosnak? Hogy néz ki a Nap-

kő? Ehhez hasonló, a képzeletet azonnal beindító kérdésekkel kezdeményeznek beszélgetést a gyerekekkel, akik észrevétlenül beleszöppennek a játékba: megalkotják a Napkövet, és Tükörváros lakóinak történetét is.

A humor, a zenei eszközök fontos szerepet játszanak abban, hogy a gyerekek a történet szereplőinek érezzék magukat, de az előadás (és a színészek is) elég rugalmasak ahhoz, hogy elbírjon váratlan helyzeteket. Fantasztikus volt látni, hogy zavartalanul folytatódott az előadás, amikor a gyerekek éleseszűsége miatti „lebukás” veszélye fenyegetett. Nem lehetett zavarba hozni a színészeket. Az előadás gördülékenyen ért véget, a gyerekek pedig egy izgalmas, a felelősségről és a közösség erejéről szóló történettel gazdagabban indultak haza.

(Dramaturg: Cecily O'Neill. Játsszák: Árvai Péter, Bagaméry Orsolya, Jobbágy Kata, Lipták Ildikó, Nyári Arnold. Rendező: Kárpáti István. Az előadás időtartama: 150 perc.)

Harlekin Bábszínház: Hamlet

Ajánlott életkor: 12+ felső tagozatosoknak, középiskolásoknak

A Hamlet a hét kiemelkedő produkciója volt, mely a szemle egyik fődíját is megnyerte: „A rendezés, a színpadra állítás művészi ambíciójáért, amellyel egyéni megközelítési módot és sajátos formanyelvet talált a legnagyobb és leggazdagabb Shakespeare-drámához, és így a produkciót nemcsak a tizenévesek, hanem az idősebb nézők számára is sikerült izgalmas

kalanddá tennie” – olvashatjuk a zsűri indoklásában.

Valóban különleges, sokoldalú, vizuálisan is rendkívül erős produkciót láthatunk, melyben két-két színész által mozgatott (bunraku-szerű) bábok játsszák a főszerepeket. Jakob Nórát dicséri a díszlet terve is, a színpad bal oldalán elhelyezett óriási akvárium, melyben az előadás elején és végén úsznak, lebegnek a bábok. A háttérben olykor megjelenik két-három ember méretű maszkos „báb” is: Hamlet anyja és újdonsült férje, valamint Polonius, a királyi pár

tanácsadója, akiknek kicsinyített másaik is megjelennek a színpadon. A vándorszínészek (báb-)előadását követő szembesítésnél és párbajnál az akvárium aljából tükrök emelkednek ki, ezek lesznek később a szereplők sírjai is. Hamlet ikonikus, utolsó mondata pedig (valóban némán) az akvárium üvegfalára írva jelenik meg.

Modernizált szöveggel, de az eredeti dráma legfontosabb sorait és lényegét megőrizve dolgozta fel Shakespeare drámáját Somogyi Tamás, a szintén nagy sikerű Rómeó és Júlia előadás rendezője. A dráma fő kérdéseit – hogyan száll szembe Hamlet a képmutatással, a hatalommal – fiatalok

valóban különleges,
sokoldalú, vizuálisan is
rendkívül erős

számára is érthető formában, gazdag szimbolikával teszi fel a rendező. Atmoszférát teremt, nem mond le a művészi-esztétikai értékekről a pedagógiai célok javára, ez a kettő egyszerre valósul meg, és ezáltal válik érthetőbbé és kerül közelebb a gyerekekhez. (Játsszák: Horváth Virgil m.v., Mészáros Pancsa, Kosznovszky Márton m.v., Sóvári Csaba, Soó Gyöngyvér, Molnár Zsófia Boróka m.v. Dramaturg: Khaled-Abdo Szaida. Díszlet-és bábtervező: Jakob Nóra. Rendező: Somogyi Tamás. Az előadás időtartama: 60 perc.)

A szemle sokszínűsége rávilágított arra, hogy nem feltétlenül a beavató foglalkozás, a nézőkkel való forszírozott interakció a valódi kulcsa a kapcsolatteremtésnek és az elgondolkodtatásnak, sokkal inkább az atmoszféra-teremtés, a humor, a helyes kérdés-feltevés lehet a megoldás. Ezt a díjak kiosztásakor is megerősítette a zsűri.

2.

Négy előadásról lesz szó alább. Kettőről rövidebben írok – nem azért, mintha a *Balkán* és a *Tíz emelet boldogság* gyöngék lettek volna (épp ellenkezőleg), hanem azért, mert holisztikusabbak, élményszerűbbek, nem szeretném (és nem is tudom) túlbeszélni őket. Az *Augusztia kisasszony különös tavasza* c. előadásról viszont kicsit hosszabban tanakodom, mert nagyon fontos, gyerekszínházban ritkán felajánlott tartalmakat sejtek benne. A *Függésben* című drámajátéknál pedig érdemesnek gondoltam összefoglalni az előadást követő izgalmas középiskolás foglalkozást is.

Escargo Hajója Színházi és Nevelési Szövetkezet: Balkán – antiprevenciós tragédia

Ajánlott életkor: 14+ (középiskolásoknak)

Hangosbeszélőn szólítanak az előadásra, a színészfolyosón tolongunk, araszolunk, szűken vagyunk és szűken is leszünk negyvenen-ötvenen az apró, levegőtlen teremben. Zsebkendőnyi – vagy inkább nyakkendőnyi – szín fogad, alig másfél méter széles és pár méter hosszú, az egyik végén T-alakban kissé megnyílik, patkó alakban székekkel van körberakva. Ez most egy szórakozóhely, az egykori Nyugati téri West Balkán, ahol 2011 januárjában egy pánikszertű tolongásban két gimnazista lány és egy fiatal nő meghalt. A rezidens showman üvöltve üdvözöl, buli van. Szólnak és égnak a telefonok a sötétben. Szerelemnek is nevezett ácsingózás kezdődik, a szál fel-felbukkan az előadás során. Egy lány iszonyú mennyiségű vodkával menőzik (ebben aztán egy percre *semmi* vicces nincs: fizikai színház), a mentőben végzi. A mentősök rossz vicceket mesélnek. Különböző drogprevenciós előadásokon veszünk részt, egyaránt röhöghetünk a

jointot (papír ördögnyelvet) osztogató, afterpartis örökviGYorba merevedett junkie (egyébként zsongító) előadásán, illetve a

fennakadt szemű térítő

pokol-performanszán.

(„Zááámbi, zááámbi” –

kezdenek bele többször

is az énekes-gitárosok az

eredetileg háborúellenes

műrockdalba, az expresszi-

vitás kézzelfogható.) Mind-

kettő antiprevenció a javából. Monológok,

szülői gyepők elmaradhatatlan csattogása

(„nem ezért dolgoztunk anyáddal!”), há-

zibuli, funkcióját veszett slam poetrys

panaszrap, filmes idézetek, slágerek, vallo-

mások, mutatványok, erőszakba torkolló

szerevés, csalódás, remény, csalódás, Stock-

holm-szindrómás női bánat. Legvégül

megint buli, sötét, hangzavar, ordítás. A

személyes töredék-történetek sorának vé-

gén egy lány ott marad a színen és sehova

se néz. A többi színész kimegy. A közönség

két percig csak susmutol, aztán szedelőz-

ködni kezd. A mellettem ülő néző lány

tétován megéri az orra előtt mereven

álló szereplőt. De ő csak később mozdul el,

amikor már beleolvadhat a

távozó tömegbe. (Meghal-

tunk mindannyian? Vagy

nem?)

Az előadók azzal az

erővel és tehetséggel, ami-

vel lehetnének színházi

értelemben profik, láthatóan inkább az

amatőrséget fejlesztik figyelemreméltóan

magas szintre. Ezzel persze zavarba is

hoznak: nehezen írok, mert a világ kétség-

telen bornírtsága, az azon való viccelődés

és az ellene indított, de valahogy mégis

semmiért való harc elegyét nem akarom

értékelni – túlságosan hasonlít a valóságra.

Inkább a benne való részvétel az, ami az

önismeret fejlesztésére alkalmas ad. Tehát

saját jelenléteket kéne megírnom. De azt

a személyes töredék-
történetek sorának végén
egy lány ott marad a színen
és sehova se néz

nézői szerepem
valóságosabb a
megszokottnál

hogyan? Az első sorban ültem, a színészek néha nekem estek vagy biccentettek felém.

A „jobb híján ez van” keserűségén elhü-

lyéskedő (néha nyers erejű)

játéknak, és az ebből faka-

dóan kiszolgáltatott jelen-

léteknak és a gyönyörűen

szóló daloknak végig része

voltam. Amikor engem

színházban megpróbálnak

„bevonni” az előadásba,

mindig átnevelőtáborban érzem magam –

itt nem így történt. Egyszerűen bekerültem

a folyamatba, beléptem a klubba, ahol né-

zői szerepem valóságosabb a megszokottnál.

Bent voltam abban a világban, amiről

szerepek nem tudomást venni, szemléltő

voltam, tanácstalan is, felelős is. Béna. Egy

elhasznált levegőt szívunk mindannyian.

Előfordulhat, hogy ennek a levegő-nél-

küliségnek az emléke ment meg valakit a

fulladástól egyszer, ki tudja.

Azért saláta a filmem – mondta Jancsó

Miklós 2000-ben egy közönségtalálkozón,

nézői kérdésre válaszolva – mert az ön élete

is olyan, mint a saláta, hát nem? Felkel,

felöltözik, borotválkozik, munkába megy

stb. A *Balkán* saláta-életei

is ilyenek, csak már nem

metaforikusan. A saláta itt

az életfolyam maga, belőle

kell élni, a keret tartalom-

má válik. A félbehagyott

jelenetek, a sok egymásra

hányt összefüggés a tizen- és huszonevesek

életének jellemző dramaturgiáját testesíti

meg, az ide-oda rángatottság fájdalmát

multitaskinggal és bódulattal enyhítő (és

leplező) átélésektől a felelősségvállalás leg-

kisebb veszélyére is mimózáként lekonyuló

kapcsolatokig. (A szakmai beszélgetésen

pont a széteső dramaturgiát érte kritika, a

színház képviselői pedig nagyjából azt szö-

gezték szembe vele: olyannak kell mutatni

a világot, amilyen.) Ez volna a világrend,

amiben jól-rosszul meg kell élni? Igen, ez, csak van, amikor ugyanerről például optimista nevelők lelkendeznek, és akkor nem tűnik úgy, hogy fáj. A *Balkán* fáj. Pedig rengeteg a nevetés. Az előadás nem felelőtlen, csak nem keres tanulságot ott, ahol nincs. Megélnünk valamit, amit megélni nemigen lehet. Nem tudsz segíteni, mert egy történet sem ér véget, agyonveri egy másik, minden csak emotikon, nem megbeszélhető. A halott lány története sem ér véget, velünk együtt zombivá válik és kivonul. (A Frenák Pál Társulat *Tricks & Tracks II* című előadásában hasonló üzenettel ragad az élőhalottságban – meg nem születettségben – egy fehérre mázolt, vérző, némán jelelő figura.)

Mögöttem egy kisebb csoport középiskolás lány végig csokit majszolt, megjegyzéseket tett az előadásban látottakra és a túl lassan ballagó időre. Szégyenérzet nélkül másról beszéltek – és közben nyilvánvaló volt, hogy *végig figyelnek*. Flegma stílusban partneri viszonyba kerültek a játsszókkal. Látszólag távol tartották magukat az előadástól, valójában egyszerűen benne voltak. Multitaskingoltak: átérték, ami ismerős, kommentáltak, úsztak azon, ami épp jött. Ahogy hallgattam őket, úgy múlt el az ingerültségem és engedtem el a meg nem értésről szóló hülye félelmeimet.

Játsszák: Cseri Hanna, Nagy Emese, Várnai Enikő, Fenyvesi Mihály, Gárdos Martin, Szalai Ádám. Szerző: a Társulat. Rendező: Tölgyfa Gergely. Fenntartó: Apolló Kulturális Egyesület. Az előadás időtartama 60 perc.)

Budapest Bábszínház – Mesebalt Bábszínház: Tíz emelet boldogság

Ajánlott életkor: 5+ (kisiskolásoknak)

Egy barátságos csillagász figyelgeti az eget a budapesti éjszakában, egy megnevezetlen Duna-hídon üldögélve. Ha épp nem az égre néz, távcsövét a város felé irányítja.

Hamarosan szóba is elegyedik egy panelházzal a pesti oldalon (mert valójában minden panelház földbe gyökerezett óriás).

Hamar kiderül, hogy a

lelki gyorssegélyen túl miben lehet szolgálatára: szerelmes üzeneteket közvetíthet egy budai oldalon lévő másik panelnak. Ez nem megy olyan könnyen, még az ügyeletes tündért is fel kell hívni, hogy segítsen. Közben be-belesünk az ablakokon jó pár nappaliba, és megnézzük, hogyan éldegélnék a két házban a lakók. Láthatjuk, hogy kissé vonakodva teszik. Sóhajtoznak, álmodoznak, zsörtölődnek, taktikáznak és vágyakoznak egymagukban, de mindenestre magányosan. Viráglocsolgató, vénülni készülő leánytól önjelölt mesterdetektíven keresztül egyke kisfiúig. Végül természetesen csoda történik, mert bár a boldog testi-lelki ölekezéshez a Dunát is át kell lépni, kiderül, hogy átléphető, ha arról van szó.

A már 2014 tavasza óta több mint 60 alkalommal játszott *Tíz emelet boldogság* varázsmese, megjelenítésben Weöres Sándor *Az éjszakai csodái* c. versének álmokképeit és asszociációzuhatagát idéző, azonnal magával ragadó, a szó legjobb értelmében professzionális, tényleg varázslatos előadás. Közben a mesélés legjobb hagyományait képviseli azzal, hogy nem ironizál: egyetlen poénja sem idézőjeles, nem a másokra való komolyan vett figyelem visszavonása. A nevetető elemek mindig valaminek a feltétlen elfogadásból következnek, ami azt jelenti, hogy a „túlzások” egyszerre lesznek komikusak és nagyon is helyénvalóak, meghatóak.

A ház kávéit iszik, a csillagász óvatosan puhatólózik: „nem zavar, hogy... laknak benned?” És mindez tényleg szeretet-alapú.

Hannus Zoltán az egyetlen hús-vér ember a színen. Történetet mesél, s közben mindent és mindenkit átrezget, meglekkesít benne. Nemcsak többfunkcióssá teszi, hanem képlékennyé oldja az anyagot és a teret. Minden elmozdulhat, minden átjárható, ahogy a házak óriások, úgy a levegő lehet a víz mélye is, a fölfelé lehet oldalra is, a gravitáció arrafelé hat, amerre szükségünk van rá. Gondnokként falra mászunk zsörtölődni és kukkolni, idős néniként és nagyfüllű kutyaként elszállunk a beragadt lifttel.

A beszédhang kihangosítása elidegenítő, de éppen úgy, ahogy egy hangjáték: fizikai értelemben kicsit *bennem* szólal meg a színész hangja. Ez távolít engem a színésztől, de közelít önmagamhoz. (A halkabb beszédrészeknél a fülbeduruzsolás-érzet amúgy is jól illik egy ilyen audiovizuális hatásokkal átítatott előadásba.) A zene, a dalok nekem egy kicsit tolakodónak hatottak (az érzetre rásegíthetett, hogy a

hangfalak elhelyezése, mint megtudtam, kompromisszum eredménye volt), de végső soron jól megvoltam velük az időnként viccesen túlbuzgó lelkesedéssel megnyilvánuló csillagász által nyújtott akusztikai élményen belül. A ház tipikus ház-hangokkal – vízcövek morajával, lépcsőház-zengésű edénycsörömpöléssel –, vagy épp áramszünettel és csőtöréssel kommunikál és fejezi ki önmagát, ami evidens és nagyszerű. A különböző lakóknak kölcsönzött naturálishan mesés, alig-karikaturisztikus hangok épp annyira villantanak fel különböző sorsokat és állapotokat, mint amennyire az emlékeimben összeolvadnak a lakókö-

zösség éjjeli mormolásává. Színészi bravúr, hogy az egyes karakterek hangja épp annyiban különbözik csak egymástól, hogy finoman arcokhoz, sorsokhoz társíthassam őket.

Hannus Zoltán tárgy- és bábjátéka által a több-

nyire magányos figurák egy élő szervezet részeiként mozognak a házban. Nem csoda, hogy él a ház maga is, de az sem csoda, hogy magányos, mint a benne élők. Az emberfigurák kicsik, gyermekkézhez méretezettek, ez pedig az érzékeny mozgatás miatt különösen intim, sokféle azonosulásra alkalmat adó helyzeteket teremt. Ebben a „moziban” nézőként az a gyermek vagyok, aki otthon egy este közel hajol a játékaikhoz, és hunyorítva, mormolva tologatja és beszélgeti őket az asztalon, a polcon, a levegőben. Hannus Zoltán szenvedélyesen átélte csillagászának pedig – ne feledjük: részben ő is olyan megfigyelő a mesében, mint mi a nézőtéren – mindent elhiszünk a megszemélyesített figurák felé sugárzó empátia miatt. A mese színpadi verziójának története eleve finom, sok szálból szövődő figyelni való, de Hannus által lélegző átélés is egyben. A lakók egyébként nem mai

nézőként az a gyermek vagyok, aki otthon egy este közel hajol a játékaikhoz, és hunyorítva, mormolva tologatja és beszélgeti őket

figurák, inkább amolyan huszadik századi-módon kortalanok. (A digitális korban meseillatúvá kezd válni már a nyolcvanas évek lakásbelseje is.) Ettől csöppet sem függetlenül az előadásban nincs semmiféle nevelő mozzanat, társadalomkritika, „gondolkodtatás”. Inkább olyan, mint egy ajándék. Egy hétköznapi éjszaka máskor fel nem ismert mágiájába avat be.²

A gyerek- és felnőttközönség egyaránt hálásan fogadta az előadást. A Tíz emelet boldogság egy kicsit olyan, mint megéremtelen részesülni abból az élményből, hogy a nehézségeknél és játszmaéknél sokkal nagyobb erők fognak össze és támogatnak minket az életben.

(Játssza: Hannus Zoltán.
Színpadi adaptáció: Veres András. Díszlet: Grosschmid Erik. Báb: Bartal Kiss Rita. Zene: Teszárek Csaba.
Asszisztens: Kalmár Éva.
Rendező: Kovács Petra Eszter. Az előadás időtartama 50 perc.)

Jászai Mari Színház, Népház: Augustza kisasszony különös tavasza

Ajánlott életkor: 4+ (óvodásoknak, kisiskolásoknak)

A kortalan Augustza kisasszony egy szűk lakásban (valószínűleg panelban) egyedül és szakszerűen álmodozik arról, hogy milyen „a jó gyerek”. Rutinosnak tűnik, feltehetően minden reggel újra kezdi. Monológjait azonban folyton megzavarja bizonyos Rezsőke labdájának pattogása. A labda aztán berepül a nyitott ablakon, Augustza kisasszony pedig – édes bosszú – nem dobja vissza. Innentől nevelői

ábrándjai egyre lelkeesebbek és vágyakozóbbak (!) – míg aztán egy bizonyos „jó

gyerek” egyszer csak hűsvér valóságában meg is jelenik a lakásában. Ekkor kezdetét veszi a puding próbája; az emberforma, étellel teli, manóspakás kis lény alaposan próbára

teszi Augustza elméletét. Az új helyzetben virágcserep törlik, ragasztó ragad, ollóval vágott lyuk támad a takarón, ezek következményeképp pedig lelombozó, majd bénító intések sorjáznak. A kis paprikaorrú azonban valamiért így sem tágít Augustza mellől, kitarító jelenlétének köszönhetően a kisasszony nevelői hagyományának héja egyszer csak megreped, ő pedig talán megsejti a különös rokonságot kettejük között.

Kolozsi Angéla egyszemélyes (báb) színháza kevés eszközzel és szűk térrel dolgozik. A lakásbelsőként funkcionál, aligosztott felületeket csukja-nyitja, fordítja, mászik rajtuk, a tárgyakat pakolja ide-oda – és remekül demonstrál ezzel egy imitált „teljes életet”. Ahogy a jógyerek-mantra, úgy az egész lakás is Augustza beszűkültségének kivetítése. A mozdulatok gyorsak,

egyedül és szakszerűen álmodozik arról, hogy milyen „a jó gyerek”

² Ahogy ezt írom, hirtelen rokonítom magamban az előadást az *Augustza kisasszony különös tavaszával* (lásd alább). Ott is van fölismerni való mágia. Csak míg Augustzával a lélegzetfúllasztó maszkléleplezésén fáradozunk, addig a *Tíz emelet boldogság* telhetetlen és be nem telíthető, expresszionista szabadságában inkább lélegzünk.

nem élvezik ki önmagukat, inkább célra törnek. A monológok mániákusan újramondják önmagukat. A kisasszony néha dalra fakad. A színészi játék már a felszínen is gyerekes (!) hisztérikát, a felszín alatt pedig egy nehézség nélkül megérthető, sebzett embert tesz láthatóvá. (Augusztá tekintete, hangji indulata önmagában is belül eltagadott történetekre utal. Ki tudja, a néző gyerekek lelkében mivel villan-csendül össze most vagy tíz év múlva ez az egészelemény.) Kolozsi Angéla egyébként a felnőtt és a gyerekbáb akcióreakciófolyamatában képes *mókásan* megjeleníteni, hogy hogyan lehet az érdeklődést elbizonytalanítani, a lelkesedést klausztrófób motyogással zsugorítani – miközben egy pillanatig sem bagatellizálja el ennek mérgezés-voltát.³ A gyerekbáb szerethető, színes figura, virtuóz mozgatója általa maga az életteli jelenlét. A mondanivalót időnként szellemes rímekben zanzásító-továbbfűző akusztikus dalok jópofák, máztalanok, besimulnak a mondott szövegek közé.

Megpróbálom érteni, vajon miért érzem fájdalmasan szerethetőnek és különösen becsülendőnek ezt az előadást. Először is, felnőtt és gyermek komolyan vett konfliktusát még 5-8 éveseknek sem szokásunk *dráma nélkül* bemutatni a színpadon. Itt viszont így történik. Augusztá és a névtelen gyermek közös történetében nincs igazi drámaiság. „A 45 perces előadás fő sodra és alapélménye az lett, hogy a színpadon

a főhős folyamatosan egzecírozottott egy gyereket (bábot)” – írja naplójában Stuber Andrea még 2015 áprilisában.⁴ Én ezt halatlanul izgalmas vívmánynak találok. Az előadás mintha *nem tartaná annyira fontosnak* az élet szokásos drámáit. Helyette a drámai harcokat beindító tévedéseinken – jelen esetben a gyereket és a gyerekképzetet összekeverő nevelői indulaton – időzik el, méghozzá éppen abban az áldásos szakaszban, amikor a képzet olyannyira uralkodóvá válik, hogy elkezdí felemészteni önmagát.

Felnőtt és gyermek komolyan vett konfliktusát még 5-8 éveseknek sem szokásunk dráma nélkül bemutatni a színpadon. Itt viszont így történik.

Másodszor: a darab első látásra a verbálisan mérgező nevelésről mint akció-reakciófolyamatról szól, hiszen végig nevelés *zajlik* a színen. Valójában sokkal inkább szól egy nevelő mérgezett állapotáról és az állapot mint maszk mögötti valódi emberről. Feltűnő, hogy Augusztá majdnemhogy egyetlen jellemzőre sarkított személyiség: a nevelni akarás maga. Ez *tölti be* őt. A lelkes kis kölyöknek viszont *nincs* személyisége, még neve sincs: ő a neveletlen élet maga. Az, ami – és nem az, amit képzelünk helyette. Ez a kettő – egy állapot és az élet – találkozik a szemünk előtt.

Lélektanilag igen tanulságos (és pontos!), hogy a képzetekből való kiszakadást maga Augusztá indítja be azzal, hogy *kinyitja* az ablakot, és úgy monologizál. Miért nyit ablakot, ha amúgy is zavarja a zaj? És miért magában beszél? Miért nem kiabál Rezsőkének, hogy hagyja abba?

³ A gyerekbáb ugyanis nem lázad, hanem csak olyan, amilyen, miközben engedelmesen tanul és tűr. Egy nem-lázadóval harcoló pedig föltétlenül nevetéssé válik a szemünk előtt. Innen a *móka*. Előbb-utóbb viszont a tűrés teljes elnémuláshoz vezet a színpadon, aminek szorító látványát-élményét nincs gyerek, aki föl ne fogná és át ne érezné. Ezen az előadáson is itt lett a legnagyobb csönd.

⁴ http://www.stuberandrea.hu/materials/HUN/naplo_2015_apr.htm

Mert az ablak szimbólum: Augusztá valójában *saját belső zaját* nem bírja már, és egy *kegyelmi pillanat* lehetőségére *nyílik meg*. A kegyelmi pillanat itt a berepülő labda, ami szintén szimbolikus: az életöröm mindennapi hírnöke. (Deus ex machina mindjárt az előadás elején – persze, hogy nincs dráma!) Hogy a labdát ezentúl ő birtokolja, kielégíti a bosszúálló nevelő személyiséget, de Augusztá azzal, hogy *meztartja* azt, jelképesen behúzza nevelői személyiségének falai mögé a trójai falovat. Elkezdődhet a gyógyulás. Ez az öntudatlan cél. A lakásban materializálódó paprikaorrú kisgyerek az újjászületni, *magához* térni készülő Augusztá. (Hasonlít ugyan Rezsőkére, akit egyik monológjában Augusztá leír, de a piros nadrágon kívül a többi nem stimmel. Augusztá egyszer sem kérdezi meg a nevét, a gyerek pedig egy ízben még ki is mond valami ilyesfélét: „én vagyok az, nem a Rezsőke!” Hallatlanul finom játék ez, hiszen Rezsőke is jöhetett volna a labdájáért – csak hogy valamiért Augusztá nem úgy viselkedik, mintha ennek kellett volna történnie.)

Nem két személy(iség) konfliktussorozatát látjuk tehát, hanem egy emberi lény igenlő és egy tagadó tudatállapotának találkozását. A kérdés nem az, hogy melyik győz, hanem hogy melyik bizonyul végül semminek. Az előadás minden elemében ott van a *látszó* válasz. Például: míg a gyerek felelőtlenül destruktív a tárgyakkal, addig rendkívül kitartó, megbocsátó és bizalomteli a nevelő Augusztával való kapcsolatában. A nevelő Augusztá ennek fordítottja. Destruktív a gyerekekkel, de rendkívül figyelemteljes és gondos, ami a

tárgyait, elméleteit (vagyis a „dolgait”) illeti. Vajon melyik az illúzió?

A Stuber Andrea által említett egze-

círoztatás mint fősodor ezért hiteles. Ennyi „a sodra” Augusztának, és más baja nincs, mint a sodra. Egy énkép, amit valamikor valakik kineveltek benne – és amelyből föleszmélhet annak eredményeképp, hogy a gyerek a sodrásban kü-

lönös módon végig kitart mellette. Ezért nincs dráma; mert valójában nem a világszerep helyreállítása (a jó gyerek kinevelése vagy a rossz gyerek megmaradása) zajlik, hanem a helyreállítási vágy béklyójából való szabadulás, a hazudós vágy kielégítéséről való lemondáson keresztül. Az egyetlen drámai pillanat a jótanácsok nyomán megbénult akarató gyermek teljes csendje, amikor várni kezdjük, hogy az „újraélesztés” bekövetkezik-e. (Igen.)

Az előadás az aznapi szakmai beszélgetésen elhangzott szerzői önkritika ellenére nincs túlbeszélve – a túlbeszélés elemi része. A rengeteg szöveg az előadásban

nem két személy(iség) konfliktussorozatát látjuk tehát, hanem egy emberi lény igenlő és egy tagadó tudatállapotának találkozását

az egyetlen drámai pillanat a jótanácsok nyomán megbénult akarató gyermek teljes csendje

jórészt *zaj*. Nem a tartalma, hanem a teste jelent valamit. Sületlenségek, öngazolások, *mental noise*, a csend tagadása, a felnőtt önjáróvá vált hadarása (a monológokban is a kedvünkért kihangosítva), hogy a belé zárt gyerek hangját elnyomja. Augusztá valójában retteg a csendtől. Azt hiszi, csendet akar, de folyton beszélni vagy gondolkodni kezd, ha csend lesz. És *szüksége van* a labdapattogásra is, mert ezzel szemben határozza meg ellenkező, nevelő, beszélő, fantáziáló önmagát. Ha ugyanis a belső gyermek hangjával szemben kéne tennie

ezt, akkor azzal be is kéne vallania, hogy *van* belül egy gyermek, aki ő.

Mintha a címbe foglalt két szó is a főszereplő két tudatállapotára utalna. Az *augusztus* a nyár vége, a téli tetszhalálba készülődés, az élet felfüggesztésének előszobája. A *tavas* pedig az ébredés, az újjászületés ideje. Nagyon pontos így a cím. Az előadás ugyanis nem a *megváltozott*, hanem a tagadás abbahagyására *hajlandóvá váló* felnőttéről mesél. A feszültség, a nagy akarás múlásáról, a kilégzésről – és még nem az új levegővételről.

Az asznapi előadás gyerekközönsége – egy óvodás és egy második csoport – leginkább a finom vizuális poénokra volt vevő, de nem hagytak szó vagy nevetés nélkül semmi számukra fontosat. Figyelmük néha természetes módon szétesett, miközben láthatóan nem unatkoztak, pedig nem volt könnyű dolguk. Ritka az olyan előadás, amely ekkora gyerekeknek is felajánlja a lehetőséget: azonosuljanak *azzal, akivel akarnak*.⁵ A felajánlás egyáltalán nem életszerűtlen. Augusztu *dolgozik* valamiért, a bábgyerek meg olyan gyerek, mint én vagyok – kivel azonosuljak? Ezen a napon a néző gyerekek egy csoportja inkább a korlátozó-nevelő felnőtt oldalára állt, és hangos „Zárd be! Zárd be!” kiabálással biztatta Augusztu kisasszonyt a kis „manó”⁶ megbüntetésére. Fantasztikus pillanat volt, de nem érthetetlen és nem is haszontalan. A „manó” arra utal, hogy

a gyerekek nem *gyereknek* nézték a bábót? Talán ezért nem azonosultak vele. De a gyerekek sokszor saját kortársaikkal sem teszik ezt, inkább kárörvendők, ha nem ők, hanem valaki más az, aki nem felelt

meg a felnőttnek, és ezért büntetést „érdemel”. Itt valószínűleg felbosszantotta őket, hogy az agresszor a színpadon nem volt elég határozott – hát ennyit a mérgezésről. Az előadás utáni szakmai beszélgetésen többen is kitértek erre a különös reakcióra. Számomra Réczei Tamás véleménye

emlékezetes, aki szerint sem az előadásban, sem a gyerekekben nincs hiba; az eset arra világít rá, hogy miben élnek a gyerekek saját környezetükben. (Azaz mit ismernek föl normálisként.)

Hogy mit vittek haza a gyerekek az előadásból, nem tudhatom. Az azonban biztos, hogy a tagadásból az igenlésbe való lelki kiszabadulás elemi szükségletét és lehetőségét meg lehet sejteni Kolozsi Angéla belső kettősséget színpadra vetítő, szerény, bölcs, a látszólagosnál jóval fontosabb kis történetében. Az előadást akár követhetnék olyan beszélgetések, ahol (mi, bátor felnőttek) szeretettel és értéssel felboncoljuk Augusztu nevelő énjét a gyerekekkel közösen – ez ugyanis hiteles és jótékony közös tudás felé vezethet mindannyiunkat.⁷

(Dramaturg: Pallai Mara. Zene: Laun László. Tervező: Sipos Katalin és Sisak Péter. Zenei közreműködő: Zoltán Dominika és

⁵ Hosszú távon talán ez az élményszabadság vezet nyugodt, tiszta önismerethez, amelyben felismerhetővé válik, hogy az azonosulás, ha élni akarunk, nem szokás, hanem önálló döntés kérdése és lehetősége.

⁶ Így nevezték el spontán a néző gyerekek a különben teljesen gyerekszerű bábót.

⁷ Az írás befejezése után találtam ezt a verset *lábjegyzet* címmel Kolozsi Angéltól (szintén Stuber Andrea naplója vezetett rá): „ezt a napot lenne jó / a végtelenbe nyújtani / szürkébe bágyadt nyár a hó / is elkezd mindjárt hullani / tavaszra várva öszülök / most minden egyszerű jelen / már nem is emlékszem mikor / voltam én ilyen jól velem / már nem is emlékszem mikor / lehettem én magam vagyok / ezt végtelenbe nyújtanám / mint tegnapig a holnapot”.

Laun László. Hangmérnök: Tihanyi Attila. Írta, rendezte és játssza: Kolozsi Angéla. Külön köszönet Sz. Nagy Máriának. Az előadás időtartama 45 perc.)

Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház – K. V. Társulat – A Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola diákjai: Fügésben

Ajánlott életkor: 14+ (középkolásoknak)
Valamiféle csoportterápiás foglalkozás elmesélt és el nem mesélt történeteit – illetve azok epizódszerű villanásait és töréseit – látjuk a színpadon. Túl korán elvált, cumifüggő csecsemő, drogfüggő, gépfüggő, szexfüggő fiatalok, csoki- és vásárlásfüggő anyák, alkoholista apák és persze felvilágosításfüggő nevelők keresgélnek a boldogságot az életben – a cumidílnél, a Facebookon, a nutellásüvegben, a plázában, a gyerekek között vagy *akárhol*. Egy-egy magányos alak néha elmond vagy elénekel egy-egy belső történetrészletet. Mind ugyanabban vergődnek: gyönyörű élményeik vannak, de meg kell tudniuk, hogy élményeik meg-

cumifüggő csecsemő,
drogfüggő, gépfüggő,
szexfüggő fiatalok, csoki-
és vásárlásfüggő anyák,
alkoholista apák és persze
felvilágosításfüggő nevelők

szerzését kényszer hajtja. Legalábbis ezt mondja nekik mindenki. A két alternatíva tehát: büntudat vagy bódulat. Az előadás efféle állapotok elidegenített, humoros jele- netcsokra, de közben mégis tart valahová: az elején ölben behozott öntudatlan emberi lény nagy nehezen föléled, és támogató segítséggel ugyan, de saját lábán távozik. Csak éppen arra, amerről behozták.

A színpad egy kifutó, két hosszú oldala mentén ülnek a nézők. Egyik vége láthatóan a „normálisok” hétköznapi világa, itt kávéznak, problémáznak és rettegnek a magukat nem-függőknek gondoló fontoskodók. Túlso vége „deviánsok” személyes belső történeteinek, monológjainak, dalainak, vállalt szenvedéseinek szent helye.

Minél inkább az egyik felé nézünk, annál többet nevetünk szörnyülködve, és minél inkább a másik irányba, annál jobban érezzük saját nézői figyelmünk felelősségét.

A szín határozottan *útszerű*. El lehetne jutni rajta valahová – például egymáshoz. Ilyen azonban nem történik. A normális világ szereplői sosem mennek át a túlsó oldalra *együtt lenni* az ott lévőkkel, a dalokat például nem hallgatja senki. A deviánsok (a bódultak és a büntudatosak) pedig vagy reményből („apu szeret engem”) vagy kényszerűségből („itt lakom”) tartózkodnak csak a normálisok színpadrészén. A tér közepén viszont, a társadalmi szintéren, ahol használók és használtak találkozhatnak, senki sincs *otthon*. Csak viszi oda, ami szerinte ő. Az apa kutyaként ugráltatja a fiát, a tornatanár lelkesen abuzálja felvilágosításképp kedves tanítványát, a díler díler, a kereskedelmi jótündér pedig a lelkedért cserébe kielégít egy játékszoftverrel.

A beszélgetések, veszekedések karikatúra-szerű szerepjátékok, érthetőek, felismerhetőek. A monológok is, de azok még pimaszak és szívszorítóak is. A dalok a nyolcvanas évek óta öröknek tűnő városi, én-boncolgató ének-gitár-dob (itt cajon) felállás formavilágában születtek. Minimális, funkcionálisan változó kellékeken és a hangszereken kívül tárgyak nem vesznek részt az előadásban.

A Függésben humoros előadás, mert a szükségletek által rángatott bohócokat mutat. A nevetésnek azonban coki, mert a lelkesen interveniáló normálisok – szülő, orvos, tanár – ugyancsak függők. Nem az a felismerés lidérces, hogy „ők is – mi is”, mert ebből amúgy lehetne összeborulás is, megvilágosodás, valódi segítség. Hanem az, hogy ezek a normálisok *a segíteni akarás szenvedélybetegei*. Átkozott nagy szükségük van rá, hogy segítsenek. Így aztán e szükség tárgyaként kezelik a másikat. Egymás közti beszélgetéseik és segítő aktusaik is tulajdonképpen monológok: hajtogatják és alkalmazzák másokon saját tévedéseiket. A párbeszédnek nem azok, mert nincs bennük figyelem a másik felé. A segítő nem nyílik meg a másik irányába, a deviáns pedig, ha megnyílik, csalatkozik. Jól demonstrálja ezt a mézről leszokni képtelen Micimackó saját énközlésére csöppet sem kíváncsi, azonnal beavatkozó orvospáros egy intézményrendszer megismerésüként, illetve az elvonón lévő fiatal lányát meglátogató, de őt komolyan venni (önálló lényként felfogni) képtelen anya rossz szülőként. Az előadás nem arról beszél, hogy „figyeljünk oda egymásra”, hanem arról, hogy a valódi figyelem lehetetlen addig, amíg magunkkal akarjuk beoltani a másikat. Amíg a „segíték rajtad, mert neked nincs elég erőd valamihez,

Ezek a normálisok
a segíteni akarás
szenvedélybetegei. Átkozott
nagy szükségük van rá,
hogy segítsenek.

amiről én többet tudok, mint te” komplexen eltévelyedett szerepében tetszelgünk.

Az előadást követő foglalkozáson a Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközép 9. c osztálya vett részt, Kámán Orsolya diszkrétan és elfogulatlanul irányító vezetésével. (Fontos, hogy az osztállyal már az előadás előtt is zajlott egy foglalkozás.) Egyfelől a gyerekek komolyan véve magukat, de minden dráma nélkül megfogalmazták: „nem valljuk be, nem vesszük észre, ami történik: hogy függésbe kerülünk; humoros látni a történeteket, de nem humoros, ami történik

(!), értjük a szülői aggodást, de az túlzás, a szülőket a média félemlíti meg – ami rosszul esik, az a bizalomhiány”. Az egyik fiú elmesél egy történetet: kimerítő mozgás után feküdt a földön kellemesen fáradtan, odajött egy ember mentőért kiabálva, ő pedig egyszerűen hozzá sem tudott szólni attól a „zajtól”, amit az ember csapott. „Azt éreztem, hogy »Bocsi, meghallgatnál?»” – fejezi be a történetet. Ezután a feladat az, hogy a gyerekek egy virágnyelven fogalmazott bejövő sms miatt („elhoztam az énektanártól a kottát” stb.) puhatolózzanak az sms fogadójánál különböző szerepekben. Sokan a rejtélyesnek tűnő sms alapján drogbulira asszociálnak, páran csak szülinapra, vagy szellemes csúrcsavarokon keresztül szexre. „Hogy lehet valakinél erre rákérdezni?” – hangzik el a moderátori kérdés. „Drogoszol?” – válaszolja kapásból egy fiú, de kinevetik, pedig ő komolyan gondolta, érezhetően a taktikázás iránti kritikáját fogalmazta meg. A gyerekekből csoportok alakulnak, elméletben kérdéseket gyűjtenek, minden csoport elég jókat. (Közben alap lett a drogbuli-feltételezés.) Megállapodnak, hogy a barát a legközelebbi kapcsolat, baráti puhatolózást fognak

tehát játszani. Az előbbi fiú még egyszer javasolja az egyenes beszédet: „Csináltad?” Már egyetértő is akad a fiúk közt, de a taktika-kritika javaslata így sem jön át, elsikkad.

Két fiú kezd egy jelenetet. A kérdező barát azonnal belegabalyodik a megmondóemberi szerepbe. A többiek nevetnek, ő meg kiszól: mi van? Ezután szerepében egyre agresszívebbé válik, gyanúsít, haragszik. Félelmetes, hogy a pár perccel korábbi tematizálás nyitottságát egy pillanat alatt maga alá temeti egy láthatóan diszfunkcionális segítői minta. A jelenet utáni beszélgetésben egészen kellemetlen sztereotípiák („nem igazi barát, ha eddig nem tudta hogy a másik drogozik”), de figyelemről árulkodó feltételezések is előkerülnek („még az elején van a drogozásnak az a fiú, aki az sms-t írta”). A következő jelenetben fiú és lány a baráti pár (a meggyanúsított fiút végig ugyanaz játssza). A lány egy pillanat alatt alakul parancsnokká („Nem! Egyszer sem drogozhatsz, mert nem tudsz leszokni!”) Egy néző lány kívülről (az előre megbeszélte tapsjellel) megállítja őt: „ezt nem kéne, nem lehet tiltani – mondja. – Inkább magyarázza meg, hogy *ne csinálja, mert lecsúszik*.” A panelek félpercenként követik egymást. Lényegében azonosultak a diákok a drogellenes hanggal, és ezért inkább a veszélyről beszélnek, mint a másikkal. De aztán: „Ami engem érdekelne – mondja egy harmadik lány –, hogy *miért* drogozik. Lehet, hogy kérdeznél kéne, hogy baj van-e otthon vagy hasonló.” A csoport és a vezető megbeszéli, hogy a következő jelenetben legyen így. Indul a je-

A kérdező barát azonnal belegabalyodik a megmondóemberi szerepbe. A többiek nevetnek, ő meg kiszól: mi van?

Egy eddig is szélsőségesen asszociáló, szabadgondolkodónak tűnő srác kijelenti: nem a szó számít, hanem a tett. De ezt elvicceli a csoport.

lenet, új segítőt kérdez, de a második mondatával már kényszerpályára jut, elkezd *lebeszélni* a barátját a drogról. Még érzelmi zsarolás is történik („te vagy a legjobb barátom”). Egy lány megállítja a jelenetet és kritizál: nem történt kérdezés, pedig megbeszéltek! Kisebb vita alakul ki, hogy szabad-e hagyni a használtot, vagy *valahogy* le kell beszélni. Egy eddig is szélsőségesen asszociáló, szabadgondolkodónak tűnő srác kijelenti: *nem a szó számít, hanem a tett*. De ezt elvicceli a csoport. Egy másik

fiú azt mondja: „nem kell erőszakoskodni, hogy ne drogozz, mert ez az ő döntése. Ha nem hallgat rád, nem tudsz mást csinálni.” Sok lány felháborodik (két perccel korábban tematizálta a vezető *az anyai ösztönt*).

Az új jelenetben megint lány kérdezi a fiút. Először egyszerűen szembeviseli őt az sms-sel. A fiú hazudni kezd. Élővé, feszültté válik a jelenet. A fiú a szerepben dadogni kezd, aztán bevallja, de bagatellizálja a problémát. A lány pedig folyamatosan kérdez: miért? mikor? mióta? Kivesz belőle

mindent. „Van valami baj?” – kérdezi végül. A fiú magyaráz: kell a drog a teljesítéshez, az energiaital, tusolás nem használ. A lány kitartóan kérdezi, aztán óvatosan ráévez a meggyőzésre: „a drog nélküli buli is jó buli”. Finomabb jelenet, mint az

eddigiek, de itt sem tud (vagy nem mer?) a partner mást, mint lebeszélni, rábeszélni. Nagyon érdekes vita kezdődik a jelenet után: mikor könnyebb kihozni a bajból az embert? Az elején vagy amikor már függ? Egyesek szerint az elején könnyebb. Mások szerint nem így van; „az elején az ember

még *tagadja*, hogy mit csinál. Ha már ő maga be tudja vallani – mert már van mögötte élmény –, akkor nagyobb az esély a leszokásra.” Az idő lejárt. A foglalkozás pózmentes volt, tele étellel, az osztály szinte teljes tagsága aktívan részt vett benne.

(Az előadás Szűcs Zoltán Addictus című műve nyomán készült. Játsszák: Bárdi Gergő, Burján Fanni, Hajdú Csilla, Ivák Bence, Krausz Gábor, Molnár Zsófia Boróka, Némédi Árpád, Száger Zsuzsanna, Urbanovits Krisztina. Alkotótárs: Surányi Nóra. Produkciós asszisztens: Lippai Krisztina. Színház-pedagógiai konzulens: Végvári Viktória. Rendező: Czukor Balázs. Ajánlott életkor: 14+, középiskolásoknak. Az előadás és az azt követő foglalkozás időtartama 60 + 60 perc.)

A záróesemény Juszcák Zsuzsa szervező lelkes összegzésével és a szemle emlékezetes pillanatait felidéző montázzsal indult, majd Dolhai István, a Marczibányi Téri Művelődési Központ igazgatója köszöntötte az egybegyűlteket. Ezután Csizmadia Tibor, a szakmai zsűri tagja foglalta össze az ideai produkciókkal kapcsolatos tapasztalatokat: a szemle képet adott a magyarországi gyermekszínház jelenlegi irányairól és a színházi nevelés fontosságáról. Majd a zsűri mind a 14 alkotást elismerő diplomával jutalmazta.

Ezt követően kihirdették a szemle díjait: a Harlekin Bábszínház Hamlet előadása

a Nemzeti Kulturális Alap különdíját vehette át Riczko Andrea II. kerületi önkormányzati képviselőasszonytól, minden korosztálynak szóló produkciójáért. Schanda Tamás ifjúságpolitikáért és esélyteremtésért felelős helyettes államtitkár (Emberi Erőforrások Minisztériuma) a Kolibri Gyermek- és Ifjúsági Színház, valamint a K.V. Társulat Függesben című előadását, valamint a Mesebolt Bábszínház A haza című előadását díjazta. Méltatásában szórakoztató és elgondolkodtató, fontos, elvont tartalmakat játékos formában feldolgozó produkcióként mutatta be az előadásokat. Varga Mihály miniszter (Nemzetgazdasági Minisztérium) három kategóriában adta át a szemle fődíjait: a vásári/bábjáték kategóriában Fabók Mancsi Vitéz László és Vas Juliska című előadása nyert. Ifjúsági kategóriában a Mentőcsónak Egység Újvilág című produkciójáért Pass Andrea rendező vehette át a díjat az érzékeny problémafelvetésért és az emlékezetes színészi teljesítményekért. Gyermek kategóriában a zsűri egyöntetű döntése alapján a Budapest Bábszínház és a Mesebolt Bábszínház közös előadása, a Tíz emelet boldogság nyert fődíjat, Hannus Zoltán szívmengető alakításáért, Kovács Petra Eszter rendezésében.

Az esemény zárásaként Kovács Katalin bábművész rövid, humoros bábütőjét mutatta be Baltázár életéről.